

DÜNYADA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

BATI AVRUPA'DA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

Editörler

Mahmut Zengin - Abdurrahman Hendek

Yazarlar

Emine Zehra Turan - Mehmet Bahçekapılı - Durali Karacan - Bahaeddin Budak - Recep Kaymakcan

Muhammed Sacid Taştepe - Yusuf Ziya Öğretici - Mehmet Akif Şentürk

**BATI AVRUPA'DA
OKULLARDA DİN EĞİTİMİ**

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN: 978-625-94309-0-4
Sertifika No: 50201

Kitabın Adı:
Batı Avrupa'da Okullarda Din Eğitimi

Editörler
Doç. Dr. Mahmut Zengin
Doç. Dr. Abdurrahman Hendek

Yayın Koordinatörü
Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan
Muhammet Fatih ADAK

Tasarım
Rümeysa DOĞAN

Baskı-Cilt
ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi
Ata Han No: 34/5 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 628 96 00 Faks: 0212 430 83 35
Sertifika No: 4510

1. Basım
Aralık, 2023 / 1000 adet basılmıştır.

İletişim
Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sok. No: 7 Eyüpsultan / İstanbul
Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04
www.ensarnesriyat.com.tr siparis@ensarnesriyat.com.tr

**BATI AVRUPA'DA
OKULLARDA DİN EĞİTİMİ**

Editörler
Doç. Dr. Mahmut ZENGİN
Doç. Dr. Abdurrahman HENDEK

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

Önsöz

7

Bölüm I: Belçika’da Okullarda Din Eğitimi

Doç. Dr. Emine Zehra TURAN

Bölüm II: Fransa’da Okullarda Din Eğitimi

Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI

Bölüm III: Galler’de Okullarda Din Eğitimi

Dr. Durali KARACAN

Bölüm IV: Hollanda’da Okullarda Din Eğitimi

Dr. Bahaeddin BUDAK

Bölüm V: İngiltere’de Okullarda Din Eğitimi

Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

Bölüm VI: İrlanda Cumhuriyeti’nde Okullarda Din Eğitimi

Dr. Muhammed Sacid TAŞTEPE

Bölüm VII: İskoçya’da Okullarda Din Eğitimi

Dr. Yusuf Ziya ÖĞRETİCİ

Bölüm VIII: Kuzey İrlanda’da Okullarda Din Eğitimi

Dr. Mehmet Akif ŞENTÜRK

Yazarlar Hakkında

ÖNSÖZ

Din olgusu tarihsel olarak birey ve toplum üzerindeki etkisini farklı şekillerde devam ettirmektedir. Modern dönemde dinin birey ve toplum üzerindeki etkisinin giderek azaldığına dair ortaya konulan tezler belli bir hakikati barındırmakla birlikte etkisinin tamamen ortadan kalktığı söylenemez. Günümüzde geleneksel inanç sistemleriyle kendilerini tanımlamayan bireylerin sayısında bir artış olduğu çeşitli araştırmalarla teyit edilmektedir. Bunun yanında inanç bağlamında yeni bazı tanımlama biçimleri de dikkat çekmektedir. Örneğin; kendilerini geleneksel dini inançlarla tanımlamayan ama sadece inançlı olarak gören ya da özellikle Avrupa'da kendilerini dini yok (no religion) olarak açıklayanların sayısı da artmaktadır. Bütün bu gelişmeler elbette ülkelerin din ve eğitim politikalarını da etkilemektedir. Yaşanan süreçler din eğitiminin kamusal alandaki pozisyonunu kaybedebileceği düşüncesini akla getirirse de tam aksine din eğitiminin okul eğitiminin bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğine dair bakış açısı da giderek güç kazanmaktadır. Elbette din eğitiminin yeri ile ona nasıl bir amaç yüklendiği arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Özellikle çok kültürlü ve çoğulcu toplum yapısının ortaya çıkardığı etnik ve dini çeşitliliğin bir arada yaşaması,

barış ve huzurun temin edilmesi gibi sosyolojik gerçeklikler nedeniyle din bir inanç sistemi olmasının yanı sıra sosyal ve kültürel bir olgu olarak da önemsenmektedir. Din eğitimi de bu amaçları gerçekleştirmede kültürler arası eğitimin kritik bir bileşeni olarak varlığını pekiştirmektedir.

Toplumsal uyum ve entegrasyon, nefretle mücadele gibi konularda ülkelerin geliştirdikleri politikalar için birçok alanla birlikte din eğitiminden de katkı bekledikleri tartışmasız bir gerçektir. Dinin aynı zamanda ülkeler açısından ulusal kimliğin koruyucu mekanizmalarından birisi olarak da görülmesi onun önemi ve yerini daha da sağlamlaştırmaktadır. Aynı zamanda din ve vicdan özgürlüğünün ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinde temel bir hak olarak tanımlanması da okul eğitimi içerisinde din eğitiminin yer almasının en önemli dayanakları arasında yer almaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına inandıkları dini veya felsefi anlayış doğrultusunda kamu otoritesinden bir eğitim talep etmeleri temel bir hak olarak değerlendirilmektedir.

Çok kültürlü ve çoğulcu bir toplumsal sistemde bireylerin dini ve kültürel anlamda en yoğun karşılaştıkları alanların başında okullar gelmektedir. Okul, çocuklara yaşadığı toplumun temel kültürel, tarihsel, dini ve manevi değerlerini aktararak kritik bir sosyalleşme mekanizması olarak işlev görürken, aynı zamanda farklılıkların ve çeşitliliğin belirli ölçülerle uyumunu sağlayan bir öğrenme ortamı da sağlamaktadır. Din eğitimi, neredeyse tüm toplumlarda üzerinde tartışılan bir konu olmakla birlikte bazı istisnalar dışında neredeyse bütün ülkelerde okul eğitiminin bir parçasıdır ve bu sürece katkı sağlayacak önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Ülkelerin eğitim sistemleri gibi din eğitimi uygulamaları da kendi dini, kültürel ve tarihsel kökleri ile yakından ilgilidir. Her ülke kendi şartları ve dünyadaki gelişmeler

doğrultusunda din eğitime yönelik çeşitli politikalar ve uygulamalar geliştirmişlerdir. Ülkenin dini yapısı, din-devlet ilişkileri gibi unsurlar okullarda din eğitiminin yerini belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. Ülkelerin din eğitimi ile ilgili tecrübe ve uygulamalarının bilinmesi, bu alanda ortaya çıkan ihtiyaç ve problemlerin nasıl çözüme kavuşturulacağı, çeşitlilik içeren bir toplumda herkesin memnun olacağı bir din eğitimi modeli ve yaklaşımının avantaj ve dezavantajlarının neler olabileceğine dair önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu amaçla dünyada farklı ülkelerdeki din eğitimi tecrübelerini bölgesel olarak ortaya koyacak bir kitap serisi oluşturulması planlandı. Ülkelerin bu konudaki tecrübelerinin bir bütünlük içerisinde ortaya konulabilmesi için temel bir çerçeve hazırlandı ve yazarların bu çerçeveyi dikkate alarak ilerlemeleri sağlandı. Ülkelerin yönetim ve dini yapısı ve din devlet ilişkileri, eğitim sistemi ve din eğitiminin bu eğitim sistemi içerisindeki yeri, din eğitiminin okul eğitimi içindeki hukuki statüsü, öğretim programları ve ders kitapları, din eğitiminde uygulanan temel yaklaşımlar ve içerik, kamu okulları dışında özel/ dini okullarda din eğitimi uygulamaları, din eğitimi alanına öğretmen yetiştirme süreçleri ve temel güncel tartışmalar bölümlerin yazımında dikkate alınan ana başlıklardır. Oluşturulan bu çerçeve ülkelerin din eğitimi ile ilgili gerçekliklerini önemli ölçüde ortaya koymaktadır.

Elimizdeki bu kitap bu serinin beşincisini oluşturmaktadır. “Batı Avrupa’da Okullarda Din Eğitimi” başlığını taşıyan kitapta (alfabetik sırayla) Belçika, Fransa, Galler, Hollanda, İngiltere, İrlanda Cumhuriyeti, İskoçya ve Kuzey İrlanda okullarındaki din eğitimi incelenmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok insanın gayret ve emeği bulunuyor. Öncelikle çalışmaya bölümlerini ya-

zarak katkı sunan tüm değerli meslektaşlarımıza teşekkürü bir borç biliyoruz. Bu kitap çalışmasının gerçekleşmesine ve yayınlanmasına başından beri güçlü destek veren Değerler Eğitimi Merkezi Direktörü Hulusi Yiğit'e ve onun şahsında Değerler Eğitimi Merkezine ve değerli çalışanlarına da teşekkür ediyoruz. Bu seri kitap çalışmasının Türkçe literatürde bu alandaki önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

İstifade edilmesi temennisıyla...

Mahmut ZENGİN & Abdurrahman HENDEK

BÖLÜM I

BELÇİKA'DA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

Belçika'da Okullarda Din Eğitimi

Emine Zehra TURAN*

Giriş

Belçika, Avrupa ülkeleri içerisinde Lüksemburg ve İsviçre gibi nüfusu az olan ülkelerdendir. Az nüfusa sahip olmakla birlikte çok kültürlü bir ülkedir. Fas, Tunus, Cezayir, İtalya, Polonya, Türkiye, Kongo, Zaire, Uganda gibi çok farklı etnik gruplardan ve farklı bölgelerden göç almıştır. Belçika anayasal olarak dinlere eşit mesafede olup, dinleri yasal olarak kabul eden bir ülkedir. Belçika'da okullarda din/ahlâk dersi ilkokul 1. sınıfta başlar lise son sınıfa kadar devam eder. Belçika dini özgürlükleri tanıyan, her dine saygılı olan bir Avrupa Birliği (AB) ülkesidir.

Belçika Krallığı anayasal monarşi ile yönetilen bir ülke olup, Belçika'da toplamda 3 tane eyalet bulunmakta, her eyalette farklı bir dil konuşulmaktadır. Yüzölçümü 30.518 km² olan Belçika'da Wallon bölgesinde Fransızca, Flaman bölgesinde Flemenkçe, Kanton bölgesinde ise Almanca konuşulmaktadır. Brüksel'in AB'nin başkenti olmasından dolayı bu dillerle birlikte aynı zamanda İngilizce de kullanılmak-

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, zturan@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5635-0032

BÖLÜM II

FRANSA'DA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

Fransa'da Okullarda Din Eğitimi

Mehmet BAHÇEKAPILI*

Giriş

Batı Avrupa ülkeleri arasında yer alan Fransa, dünyanın en gelişmiş ve müreffeh ülkelerinden biridir. Ülkenin resmi adı "Fransa/Fransız Cumhuriyeti"dir (République Française). Nüfusu yaklaşık 68.056.000 olan Fransa'nın yüzölçümü 547,030 km²'dir (Insee, 2023a; Statista, 2023a). Ülke Kıta Avrupası'nda kuzeyde Lüksemburg, Belçika ve Marş Denizi, batıda Atlas Okyanusu ve Biskay Körfezi, güneyde İspanya ve Akdeniz, doğuda da İtalya, İsviçre ve Almanya ile çevrilidir. Bir başka tarifile Fransa üç tarafı denizlerde, üçü de karada olmak üzere altıgen biçimine sahip, hem Atlantik ve Akdeniz hem de bir Alpler ülkesidir (Rosin, 2014, s. 105). Ana kara toprakları Batı Avrupa'da olan Fransa'nın, aynı zamanda dünyanın pek çok bölgesinde denizaşırı toprakları bulunmaktadır. Fransa'nın Avrupa kıtası dışında sahip olduğu bölgelerin tamamına "Fransa Denizaşırı Bölgeler Topluluğu" (La France d'Outre-Mer) adı verilmektedir. Çoğu sömürge döneminden intikal eden bu topraklarda yaklaşık 2,7 milyon insan yaşamaktadır.

* Prof. Dr. Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi. mehmetbahcekapili@gmail.com

BÖLÜM III

GALLER'DE OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

Galler'de Okullarda Din Eğitimi

Durali KARACAN*

Giriş

Olayların ve olguların baş döndürücü bir hızla değiştiği ve geliştiği günümüz modern dünyasında “din” konusu, tarihsel süreçten kaynaklanan tüm önemini ve güncelliğini korumaya devam etmektedir. Yirmi birinci yüzyıl eğitim sisteminde din eğitimi, en çok tartışılan ve üzerine çalışmalar yürütülen konuların başında gelmektedir. Gittikçe daha çoğulcu bir toplum haline gelmeleri sebebiyle, geçmişte olduğu gibi günümüzde de din eğitimi konusu Batı ülkelerinde büyük önem arz etmektedir (Köylü, 2017). Bu çalışmada, Birleşik Krallık bünyesinde bulunan Galler (Wales) ülkesinde okullarda verilen din eğitimi¹ konusu çeşitli yönleriyle ele alınacaktır.

* Dr, Brunel University London, Sağlık, Tıp ve Yaşam Bilimleri Fakültesi, Sağlık Bilimleri Ana Bilim Dalı, Sosyal Hizmetler Bölümü, durali.karacan@brunel.ac.uk ORCID: 0000-0001-5840-7899

1 Galler'de din eğitimi dersi, 2022 yılında “din, değerler ve ahlak” (religion, values and ethics- RVE) ismini almıştır. Bölüm genelinde bu tarihten önce yayınlanmış kaynakların (kitap, makale, rapor vb.) kullanımında, kaynaklardaki orijinal ifadeye uygun olarak “din eğitimi” ibaresi kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

HOLLANDA'DA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

Hollanda'da Okullarda Din Eğitimi

Bahaeddin BUDAK*

Giriş

Hollanda, Batı Avrupa'da laleleri, takunyaları, peynirleri ve bisikletleriyle tanınan küçük bir ülkedir. Ülke, Roma dönemine kadar uzanan zengin bir tarihe ve hoşgörü, özgürlük ve yenilik ile karakterize edilen bir kültüre sahiptir. Hollanda, Avrupa Birliği, NATO ve Birleşmiş Milletler'in kurucu üyesi olarak dünya siyasetinde, ekonomisinde ve biliminde de önemli bir rol oynamıştır (Van der Woude, 2016). Hollanda aynı zamanda farklı etnik ve dini grupların bir arada yaşadığı çok kültürlü bir ülkedir. Bu gruplardan biri, nüfusun yaklaşık %5,6'sını oluşturan Müslümanlardır. Hollanda'daki Müslümanların çoğu Türkiye, Fas, Surinam ve Endonezya'dan geliyor. İslam, Hollanda'da Hristiyanlıktan sonra ikinci büyük dindir (VCBS, 2023).

Hollanda'da eğitim, politik, dini, sosyal ve ekonomik faktörlerden etkilenen uzun ve karmaşık bir tarihe sahiptir. Orta Çağ'da, manastır okulları, kilise okulları ve şehir okulları gibi her biri kendi hedef kitlesine ve müfredatına sahip

* International University of Applied Sciences of Amsterdam (IUA). b.budak@i-ua.nl

BÖLÜM V

İNGİLTERE'DE OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

İngiltere’de Okullarda Din Eğitimi

Recep KAYMAKCAN*

Giriş

İngiltere, Birleşik Krallık olarak adlandırılan dört ülkeden biridir. Birleşik Krallık İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’dan oluşmaktadır. Medya ve kamuoyunda İngiltere, Birleşik Krallık ve Büyük Britanya’yı ifade eder şekilde kullanılmaktadır. Bu bölümde İngiltere ile Birleşik Krallık’ın merkezi ülkesi konumundaki İngiltere kastedilmektedir. İngiltere Avrupa’da sanayi devrimini ilk gerçekleştiren ülkedir. İngiltere’nin toplam nüfusu 56 milyonu aşmaktadır (Office for National Statistics, 2022). Ülke anayasal monarşi ile yönetilen demokratik bir ülkedir. Devlet Başkanı III. Charles’tır. Parlamento iki kanattan oluşmaktadır. Avam Kamarası halk tarafından seçilen 650 milletvekilinden oluşmaktadır. Lordlar Kamarası ise atama ve veraset yoluyla oluşan 800 civarındaki üyeden oluşmaktadır (Catto & Davie, 2022).

İngiltere, dini açıdan çoğunluğunu Anglikan mezhebine mensup Hristiyanların oluşturduğu ve artan oranda seküler-

* Prof. Dr., Din Eğitimi, Bakanlık Müşaviri, Gençlik ve Spor Bakanlığı. rkaymakcan@gmail.com ORCID: 0000-0002-6342-1246

BÖLÜM VI

İRLANDA CUMHURİYETİ'NDE OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

İrlanda Cumhuriyeti'nde Okullarda Din Eğitimi

Muhammed Sacid TAŞTEPE*

Giriş

Avrupa'nın batı sınırlarında yer alan İrlanda Cumhuriyeti, büyüleyici güzelliği ve derin tarihi olan önemli bir ülkedir. İrlanda Cumhuriyeti, Kuzey Atlantik Okyanusunda bulunan İrlanda adasında yer almaktadır. Adayı Birleşik Krallığın bir parçası olan Kuzey İrlanda ile paylaşmaktadır. İrlanda'nın tarihi yapısı, eski uygarlıkların, istilaların ve bağımsızlık mücadelelerinin hikayeleriyle örülmüştür (Kay vd., 2023).

Adanın kökenleri tarih öncesi dönemlere kadar uzanır ve bu da adanın birkaç bin yıldır sürekli olarak iskan edildiğini gösterir. Bu uzun süreli yerleşim, dil, müzik ve kültürel uygulamalar gibi çeşitli yönlerden belirgin olan canlı bir Kelt mirasının gelişmesini ve korunmasını sağlamıştır. Orta Çağ'ın başlarında Hristiyanlığın gelişi, daha sonra entelektüel arayış ve sanatsal ifade merkezlerine dönüşen ve böylece İrlanda'nın kendine özgü kültürel mirasını şekillendirmede önemli bir rol oynayan çok sayıda manastırın ortaya çıkmasına tanık-

* Dr., University of Warwick, Education Studies. m.tastep@warwick.ac.uk, ORCID: 0009-0004-3153-8978.

BÖLÜM VII

İSKOÇYA'DA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

İskoçya'da Okullarda Din Eğitimi

Yusuf Ziya ÖĞRETİCİ*

Giriş

Din olgusu, İskoçya'nın tarihinde, kültüründe ve güncel meselelerde çok önemli bir yere sahiptir. İskoç toplumunda dinin etkilerini sosyal hayattan siyasete, futboldan ulusal bağımsızlık hareketlerine kadar geniş bir yelpazede gözlemlemek mümkündür. Dinin okullarda bir eğitim meselesine dönüşmesi de İskoçya için tarihi bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. İskoçya, 150 yılı aşkın bir süredir okullarda din eğitimine yasal bir statü ve zorunluluk verilen, buna karşın ebeveynlerin din eğitiminden muafiyet haklarının korunduğu bir ülkedir. İskoçya'nın din eğitimi alanındaki bu tecrübelerinden çıkarılacak dersler vardır.

Konunun öneminin aksine, İskoçya'daki din eğitimi geleneği hakkında Türkçe yazılı kaynak bulmak oldukça zordur. Bu sebeple, konu ile ilgili literatüre özgü kavramların pek çoğu Türkçe olarak ilk kez bu çalışmada ifade edilmiştir. Mesela, İskoçya'da geçerli müfredat olan *Curriculum for Excel-*

* Dr., Milli Eğitim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, yusufziya.ogretici@meb.gov.tr

BÖLÜM VIII

KUZEY İRLANDA'DA OKULLARDA DİN EĞİTİMİ

Kuzey İrlanda'da Okullarda Din Eğitimi

Mehmet Akif ŞENTÜRK*

Giriş

Kuzey İrlanda, İngiltere, İskoçya ve Galler ile birlikte Birleşik Krallık çatısı altında yer alan dört devletten birisidir ve başkenti Belfast'tır. Son nüfus sayımı ile birlikte 2011 ile 2021 yılları arasında Kuzey İrlanda'daki yerleşik nüfus %5.1 oranında artış göstererek 1,903,175 kişiye ulaşmıştır (Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2022).

Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık'ın bir parçasıdır, ancak kendine özgü bir dini ve siyasi yapısı bulunmaktadır. Nüfusun çoğunluğu Hristiyan inancına sahiptir, fakat önemli bir Katolik azınlık mevcuttur. İki ana Hristiyan mezhebi ise İrlanda Presbiteryen Kilisesi ve İrlanda Kilisesi'dir. Kuzey İrlanda'da din tarihi oldukça karmaşık ve sıklıkla çatışmalarla doludur. Protestan ve Katolik topluluklar arasındaki bölünme, özellikle 1960'lı yıllardan 1990'lara kadar süren "Troubles" olarak bilinen şiddet ve siyasi istikrarsızlık döneminin önemli bir nedeni olmuştur. (Tonge, 2006). 1998 yılın-

* Dr., Brunel University London / UK, mehmetakif.senturk@brunel.ac.uk, ORCID:0009-0001-2623-7415

Dünyada farklı ülkelerde okullarda din eğitimi uygulamalarını ele alan kitap, bu konudaki tecrübeleri bir bütünlük içerisinde sunmaktadır. Bu doğrultuda ülkelerin yönetim ve dini yapısı ve din devlet ilişkileri, eğitim sistemi ve din eğitiminin bu eğitim sistemi içerisindeki yeri, din eğitiminin okul eğitimi içindeki hukuki statüsü, öğretim programları ve ders kitapları, din eğitiminde uygulanan temel yaklaşımlar ve içerik, kamu okulları dışında özel/dini okullarda din eğitimi uygulamaları, din eğitimi alanına öğretmen yetiştirme süreçleri ve temel güncel tartışmalar hakkında bilgiler verilmektedir.

Dünyada okullarda din eğitimi kitap serisinin dördüncüsünü oluşturan bu kitapta Güney Avrupa coğrafyasını oluşturan ülkeler ele alınmaktadır. Belçika, Fransa, Galler, Hollanda, İngiltere, İrlanda Cumhuriyeti, İskoçya ve Kuzey İrlanda okullarındaki din eğitimi uygulamaları bu kitapta incelenmektedir. Ülkelerin din eğitimi ile ilgili tecrübe ve uygulamalarının bilinmesi, bu alandaki ihtiyaç ve problemlerin çözümüne ışık tutacak ve önemli katkılar sağlayacaktır.

siparis @ensarnesriyat.com.tr

